

РОЛЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У ВІДНОВЛЕННІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

©2024 РЯБУШКА Л. Б., ЖУРАВКА О. С., САЛОВ Д. О.

УДК 336.14:336.76
JEL: E62; H61; R13

Рябушка Л. Б., Журавка О. С., Салов Д. О. Роль місцевих бюджетів у відновленні регіонального розвитку

Місцеві бюджети набули особливого значення для розвитку регіонів України в умовах функціонування децентралізованої системи управління влади. За цей період змінилися як механізми регулювання економічного розвитку регіонів, так і повноваження органів місцевого самоврядування (ОМС). Особливо в період повномасштабної агресії ОМС взяли на себе роль фінансового та соціального базису громад і регіонів. Активно підтримуючи мешканців і військових, які постраждали внаслідок атак російської агресії, ОМС організують прихисток внутрішньо переміщених осіб, забезпечують працевлаштування, підтримку релокованого бізнесу. Серед пріоритетів розвитку регіонів, зазначених у державній стратегії регіонального розвитку, залишаються: економічне зростання, конкурентоспроможність, нарощування робочих міст, поліпшення умов зайнятості населення, фінансове відновлення регіонів. Тому актуальними питаннями в мовах воєнного стану є застосування комплексу антикризових інструментів, які мають адаптивний характер для відновлення регіонального розвитку. Метою дослідження є систематизація теоретико-методологічних засад планування місцевих бюджетів та розкриття їхньої ролі у відновленні регіонального розвитку із застосуванням практичних фінансових інструментів в умовах воєнного стану. На сьогоднішній день застосування сучасних антикризових фінансових інструментів дозволять ОМС створити умови для: відновлення економічного стану в регіонах і громадах; збільшення зайнятості населення в громадах шляхом створення нових робочих міст; відкриття нового або модернізації наявного та релокованого бізнесу; підтримки програм підприємництва в громадах регіону.

Ключові слова: місцеві бюджети, регіон, фінансові інструменти, відновлення, громади, органи місцевого самоврядування.

Рис.: 5. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 13.

Рябушка Людмила Борисівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансових технологій і підприємництва, Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту Сумського державного університету (вул. Петропавлівська, 57, Суми, 40014, Україна)

E-mail: l.riabushka@biem.sumdu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8597-6819>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/P-3887-2014>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56447124500>

Журавка Олена Сергіївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансових технологій і підприємництва, Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту Сумського державного університету (вул. Петропавлівська, 57, Суми, 40007, Україна)

E-mail: o.zhuravka@biem.sumdu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1548-1674>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/ABI-5723-2020>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57207228992&eid=2-s2.0-85062311653>

Салов Данило Олегович – студент, Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту Сумського державного університету (вул. Петропавлівська, 57, Суми, 40014, Україна)

E-mail: danichsalov@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-0042-5585>

UDC 336.14:336.76
JEL: E62; H61; R13

Riabushka L. B., Zhuravka O. S., Salov D. O. The Role of Local Budgets in the Restoration of Regional Development

Local budgets have become of particular importance for the development of the regions of Ukraine in the context of the functioning of a decentralized system of government management. During this period, both the mechanisms for regulating the economic development of the regions and the powers of local self-government bodies (LSGB) have changed. Especially during the period of full-scale russian military aggression, local self-government bodies took on the role of the financial and social basis of communities and regions. Actively supporting residents and military personnel affected by the attacks of russian aggression, local self-government bodies organize shelter for internally displaced persons, provide employment, and support for relocated businesses. Among the regional development priorities specified in the State strategy for regional development remain: economic growth, competitiveness, building up jobs, improving employment conditions, and financial recovery of regions. Therefore, topical issues in the languages of martial law are the use of a complex of anti-crisis instruments that are adaptive in nature to restore regional development. The purpose of the study is to systematize the theoretical and methodological foundations of local budget planning and to disclose their role in recovering regional development using practical financial instruments under martial law. To date, the use of modern anti-crisis financial instruments will allow local governments to create conditions for: restoring the economic situation in regions and communities; increasing employment in communities by creating new jobs; opening new or modernizing existing and relocated business; support for entrepreneurship programs in the communities of the region.

Keywords: local budgets, region, financial instruments, recovery, communities, local self-government bodies.

Fig.: 5. **Tabl.:** 3. **Bibl.:** 13.

Riabushka Liudmyla B. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Financial Technologies and Entrepreneurship, Education and Research Institute for Business, Economics, and Management of Sumy State University (57 Petropavlivska Str., Sumy, 40014, Ukraine)

E-mail: l.riabushka@biem.sumdu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8597-6819>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/P-3887-2014>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56447124500>

Місцеві бюджети набули особливого значення для розвитку регіонів України в умовах функціонування децентралізованої системи управління влади, починаючи з 2014 р. За цей період змінилися як механізми регулювання економічного розвитку регіонів, так і повноваження органів місцевого самоврядування (ОМС). Проте в період повномасштабної агресії ОМС взяли на себе роль фінансового та соціального базису громад і регіонів. Активно підтримуючи мешканців і військових, які постраждали внаслідок атак російської агресії, ОМС організують прихисток ВПО, забезпечують працевлаштування, підтримку релокованого бізнесу. Додаткове навантаження на місцеві бюджети змушує ОМС здійснювати пошук нових джерел зміцнення фінансової бази для реалізації програм соціально-економічного розвитку регіонів. Тому актуальним питанням в умовах воєнного стану є застосування комплексу антикризових бюджетних інструментів, які мають адаптивний характер для відновлення регіонального розвитку.

На сьогоднішній день проблеми фінансового відновлення і громад, і регіонів лежать у площині уваги як урядовців і представників ОМС, так і експертів, практиків, науковців, про що свідчать публікації: [1; 4; 7–9, 12; 13]. Необхідність застосування сучасних антикризових інструментів обумовлює систематизацію теоретико-методологічних і практичних аспектів у розкритті надзвичайної ролі місцевих бюджетів у відновленні регіонального розвитку.

Метою статті є систематизація теоретико-методологічних засад планування місцевих бюджетів і розкриття їхньої ролі у відновленні регіонального розвитку із застосуванням практичних фінансових інструментів в умовах воєнного стану.

Фінансовою основою ОМС є бюджет – «план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади АРК та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду (ст. 2 БКУ)» [2]. Законодавчі норми при ідентифікації терміна «бюджет» акцентують увагу, по-перше,

на: періоді планування та виконання централізованого фонду грошових коштів; по-друге, на завданнях і функціях бюджету відповідно до рівня бюджетної системи та повноважень законодавчої, виконавчої влади, ОМС.

З одного боку, місцевий бюджет (МБ) є складовою частиною бюджетної системи, з іншого боку – віддзеркалює соціально-економічний стан громад і регіонів. Економічна сутність МБ проявляється в його суспільному призначенні, а зміст реалізується в його функціях (рис. 1).

МБ також віддзеркалюють пріоритети державної регіональної стратегії [10]: відновлення економічного зростання регіонів; підтримка підприємництва та бізнесу в регіонах; підвищення конкурентоспроможності на основі ефективного використання внутрішнього потенціалу громад; створення нових робочих місць, поліпшення зайнятості населення; формування умов для повернення на батьківщину ВПО. Як фінансова основа регіонального розвитку, у т. ч. і громад, МБ мають відповідати таким принципам [4; 8; 9]:

- ✦ *плановості* (надходження та витрати відповідають прогнозу, проекту і рішення про МБ);
- ✦ *цільового характеру та безповоротності бюджетних асигнувань* (бюджетні асигнування можна використовувати лише за призначенням);
- ✦ *ефективності* (економічне обґрунтування доцільності використання бюджетних ресурсів);
- ✦ *транспарентності та цифровізації бюджетного процесу* (оприлюднення документації на всіх рівнях бюджетного процесу);
- ✦ *соціальної, адміністративної відповідальності* за порушення бюджетного законодавства.

З урахуванням зазначених функцій, принципів та законодавчих норм економічний зміст МБ, як інструменту фінансового відновлення регіону та громад, можна представити таким чином (рис. 2).

Перерозподіл ВВП: забезпечення загальносуспільних потреб (державне управління, національна оборона, судова влада та правопорядок, міжнародні відносини)

Економічний розподіл між окремими галузями і регіонами за допомогою інструментів: фіскальної, монетарної, амортизаційної, інвестиційної, зовнішньоекономічної політики

Соціальний перерозподіл між окремими верствами населення за допомогою інструментів: соціальна допомога (субсидії, виплати пенсій, стипендій, заробітної плати, допомоги тощо), соціальне страхування (виплати, внески, пільги)

Рис. 1. Функції МБ як фінансової основи регіонального розвитку

Джерело: систематизовано за [9; 12].

- Об'єкт – фінансові ресурси (бюджетні кошти) територіальних громад, районів, регіону

- Суб'єкти – органи місцевого самоврядування: місцеві/районні/обласні ради, виконавчі органи місцевих рад, підприємства, бізнес, суспільство

- Предметна галузь (сфера застосування) – бюджетні відносини, що виникають у процесі розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів громад, регіону та пов'язані з Планом середньострокового планування розвитку ОТГ, районів у реалізації місцевих політик, що відповідають стратегічним пріоритетам, і використанням бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу

- Здійснюється грошова оцінка ресурсних можливостей бюджету ТГ, регіону, що дозволяє визначити найефективніші варіанти фінансового забезпечення прогнозних показників соціально-економічного розвитку

- Забезпечуються необхідні фінансові пропорції згідно з прогнозами економічного та соціального розвитку громади, районів, регіону та узгоджуються завдання, які мають бути реалізовані ОМС, встановлюються безпосередні зв'язки підприємств і організацій різних форм власності з бюджетом на плановий період у вигляді сплати податків, зборів, платежів, отримання субвенцій, пільг, доплат

Рис. 2. Економічний зміст МБ як інструменту фінансового відновлення громад і регіонів

Джерело: авторська розробка.

Для збільшення фінансової бази регіонів і громад особливе значення мають фіскальні інструменти, які використовують як для формування надходжень МБ, так і для реалізації програм і заходів соціально-економічного розвитку. З урахуванням вищезазначеного запропоновано візуалізацію інструментів фіскального регулювання регіонального розвитку (рис. 3).

Статистична інформація щодо виконання бюджетних показників [5] фактично підтверджує вагому роль МБ у соціально-економічному розвитку країни та регіонів. Тому в табл. 1 наведено розрахунок рівня МБ у ВВП у Зведеному бюджеті

України. Отже, рівень доходів МБ у ВВП країни коливається в межах від 6,8 до 6,2%, рівень видатків МБ зменшився, особливо в умовах воєнного стану країни. Найбільший рівень МБ у Зведеному бюджеті України був у 2022 р., найменший – у 2023 р.

Бюджети територіальних громад є фінансовою основою бюджетної системи, і починаючи з 2021 р. їхній рівень у доходах Зведеного бюджету України тільки збільшувалася з 247,7% до 318,5% у 2023 р. відповідно. Доходи обласних бюджетів у 2023 р. показали максимальне значення за аналізований період – 59,4%. Внаслідок перерозпо-

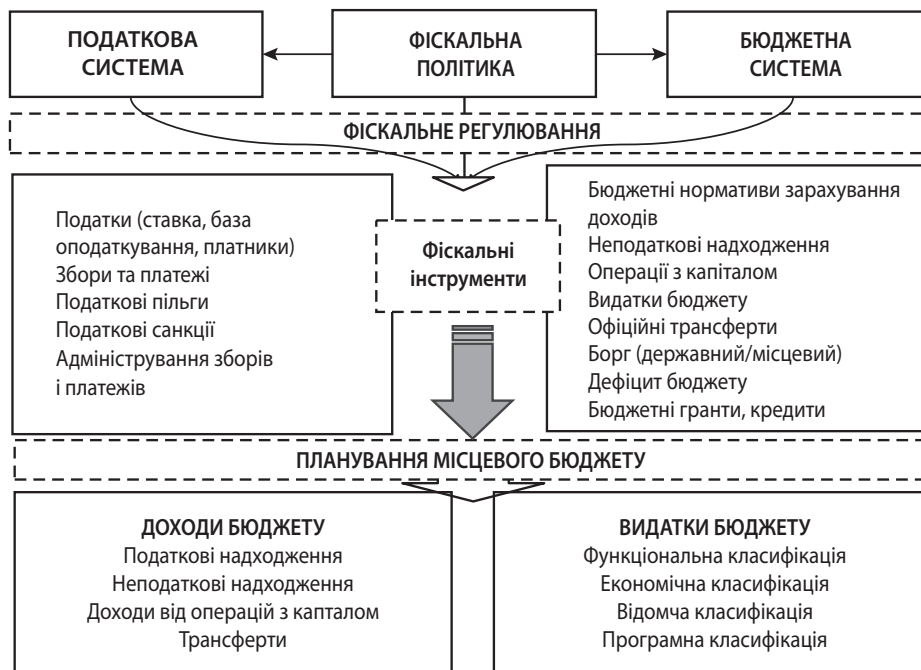

Рис. 3. Інструменти фіскального регулювання регіонального розвитку

Джерело: систематизовано за [1–3; 7; 13].

Таблиця 1

Рівень децентралізації МБ в Україні за період 2019–2023 рр.

Показник	Рік				
	2019	2020	2021	2022	2023
Доходи МБ у ВВП, %	6,8	6,9	6,4	7,7	6,2
Видатків МБ у ВВП, %	14,2	11,4	12,1	9,3	6,3
Доходи МБ у зведеному бюджеті (без трансфертів), %	23,3	22,6	22,8	24,4	17,8
Доходи територіальних громад у зведеному бюджеті, %	29,1	55,2	247,7	285,1	318,5
Доходи обласних бюджетів у зведеному бюджеті, %	39,1	40,9	53,6	58,4	59,4
Доходи районних бюджетів у зведеному бюджеті, %	50,6	50,9	0,1	0,1	0,1

ділу повноважень районні бюджети з 2021 р. перестали мати суттєве значення в доходах держави.

Проаналізувати динаміку балансових показників МБ дозволяють статистичні дані табл. 2. Доходи МБ за загальним фондом збільшилися на 71003,9 млн грн за останні 5 років, видатки також мали тенденцію до зростання +33709,1 млн грн, кредитування зменшилося на 92,6 млн грн, профіцит збільшився на 37387,4 млн грн.

За спеціальним фондом тенденція зберігалася, окрім дефіциту МБ, який мав тенденцію до зростання на 25710,5 млн грн. Наповнення МБ відбулося загалом за рахунок податкових надходжень, серед бюджетоутворювальних податків необхідно зазначити податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток, податок на майно, єдиний податок (рис. 4).

Найбільший темп приросту мав ПДФО – 74,85% за останні 5 років, найменший темп приросту – податок на майно – 15,35%, податок на прибу-

ток за аналізований період зріс на 51,05%, єдиний податок – на 58,22%.

При вивченні динаміки виконання видатків МБ [5] пропонуємо звернути увагу саме на структуру виконання видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення (табл. 3). За останні 5 років позитивну динаміку мали тільки видатки на соціальний захист пенсіонерів (+19%), максимальне секвестрування видатків відбулося в напрямку фінансування сім'ї, дітей та молоді (-36,01%). За 2023 р. збільшилася допомога у вирішенні житлового питання (13,46). Об'єктивність зменшення фінансування в період воєнного стану пов'язано з тим, що громади та регіони, ОМС взяли на себе додаткові функції відповідно до ЗУ «Про соціальні послуги» [6]: самостійно визначити організацію соціальних послуг в умовах воєнного стану, соціальні послуги надаються екстрено, якщо шкода отримана внаслідок стихійного лиха, пожежі, збройного конфлікту, окупації; послуги надаються безко-

Динаміка балансових показників МБ за період 2019–2023 рр. [5]

Показники	2019	2020	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2019
Загальний фонд						
Доходи, млн грн	519 525	425 953,4	502031,5	527 046,3	590 528,9	+71003,9
Видатки, млн грн	442 583,9	357 728,5	408 858,6	421 543,2	476 293,0	+33709,1
Кредитування, млн грн	463,6	169,9	313,4	997,6	371	-92,6
Дефіцит/Профіцит, млн грн	76477,4	68054,9	92859,4	104505,4	113864,8	+37387,4
Спеціальний фонд						
Доходи, млн грн	41002,8	45 526,5	78667,5	28050,7	62080,1	+21077,3
Видатки, млн грн	123664,6	120379,5	160569,5	62751,9	170529,4	+46864,8
Кредитування, млн грн	82,5	50,1	-71,7	-69,6	5,5	-77
Дефіцит (-) / Профіцит, млн грн (+)	-82744,4	-74903,1	-81830,2	-34631,5	-108454,9	+25710,5

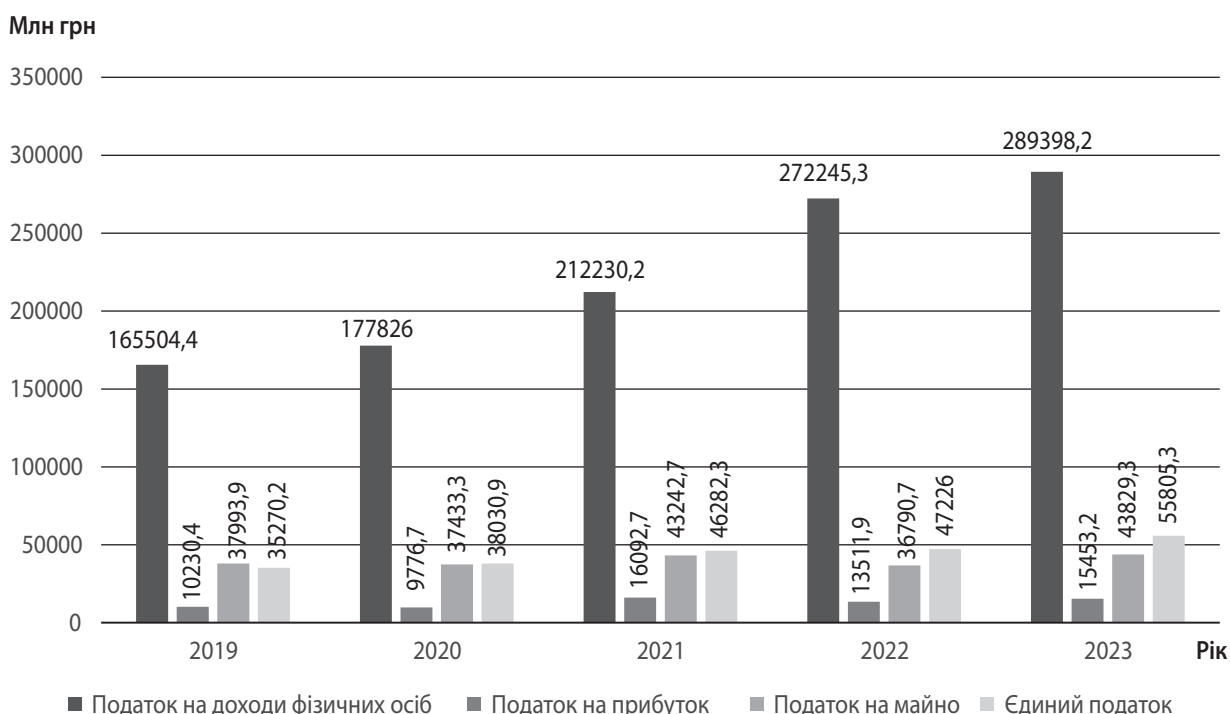

Рис. 4. Динаміка бюджетоутворювальних податків МБ України, млн грн

Джерело: систематизовано за даними [5].

штовно, сукупний дохід громадян визначається з урахуванням кварталу.

Забезпечення безпеки, економічної та соціальної підтримки як населення, так і підприємств, евакуація жителів, релокація бізнесу, забезпечення ВПО житлом і продуктами – це одні з головних функцій, які додатково були реалізовані ОМС і профінансовані з МБ громад і регіонів в умовах воєнного стану. Наслідки агресії оцінюються майже у 155 млрд дол. США, найбільше збитків зазнав житловий фонд [11]. При цьому рівень бідності в Україні зріс: у 2019–2020 рр. цей показник склав 7,10%, у 2021 р – 5,50%, у 2022 – 24,10%, у 2023 –

67% [11]. Тому і виникає об'єктивна необхідність у відновленні економічного стану регіонів та громад, збільшенні зайнятості населення в громадах через створення нових робочих місць, відкритті нового або модернізації наявного та релокованого бізнесу, підтримка програм підприємництва в громадах регіону.

Загалом сучасні фінансові інструменти регіонального розвитку можна класифікувати таким чином [4; 7; 9]:

- ★ за типом бізнесової діяльності (підтримка бізнесу: інструменти, які направлені на підтримку та поліпшення робочих місць,

Структура видатків на соціальний захист МБ, % [5]

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	Зміна 2023/2019
Соціальний захист на випадок непрацевдатності	15,48	6,21	7,02	7,25	5,88	-9,6
Соціальний захист пенсіонерів	8,68	41,87	38,43	38,02	27,68	+19
Соціальний захист ветеранів війни та праці	8,17	2,65	2,33	1,89	2,04	-6,13
Соціальний захист сім'ї, дітей та молоді	42,61	8,74	9,86	7,06	6,60	-36,01
Допомога у вирішенні житлового питання	15,84	3,30	4,11	0,37	13,46	-2,38

сприяння інноваційності бізнесу; розвиток підприємництва: інструменти, які створюють сприятливі умови для організації нових компаній, робочих місць; залучення нового бізнесу в регіони: інструменти, які створюють нові комфортні умови для залучення та активізації інвестицій в громади);

- ✦ за чинниками ведення бізнесу (розвиток людського капіталу: інструменти, які підвищують рівень компетентності працівників, розвивають сучасні навички ведення бізнесу; привабливість територій: інструменти, що підвищують якість інфраструктури регіону, громадських просторів, довкілля; доступне фінансування – інструменти, які полегшують доступ до отримання фінансових ресурсів).

Враховуючи особливу роль МБ і громад в економічному відновленні регіонів, на поточний 2024 р. з Державного бюджету України громадам і регіонам заплановано такі бюджетні програми підтримки економічного розвитку: кредитна підтримка з Фонду розвитку підприємництва, гранти на створення або розвиток бізнесу, підтримка сільгоспвиробників, підтримка інвесторів, підтримка будівництва та придбання житла та інші [1]. Обсяги бюджетного фінансування продемонстровано на *рис. 5*.

Максимальна сума бюджетних коштів запропонована на програми доступних кредитів під 7–9% (18 000 млн грн); на підтримку внутрішнього попиту на вітчизняні товари надають до 3 000 млн грн; на підтримку інвестиційних проектів – також до 3 000 млн грн; гранти на новий бізнес або оновлення – 2 647 млн грн; розмінування земель – 2 000 млн грн; підтримка будівництва (поновлення) житла – 1 443 млн грн; компенсація вартості с/г техніки – 1 000 млн грн; стимулювання створення індустріальних парків – також до 1000 млн грн.

ВИСНОВКИ

В умовах воєнного стану серед зазначених програм регіонального розвитку перед ОМС стоять завдання: підтримка, розміщення, комунікація ВПО; інтегрування релокованого бізнесу та ВПО в економіку громад і регіону; відновлення темпів економічного розвитку громад у регіонах. Тому, окрім бюджетних цільових програм, на практиці для регулювання розвитку в подальшому необхідно застосовувати такі фінансові інструменти, як:

- ✦ регіональні угоди між бюджетами різних рівнів (часткова реалізація вже відбувається);
- ✦ міжнародна міжмуніципальна співпраця для розвитку громад і територій;
- ✦ податкове стимулювання окремих платників податків та інвестиційних проектів;
- ✦ муніципальне замовлення товарів, робіт, послуг, що здійснюються за рахунок бюджетних коштів для потреб громад. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бюджетні інструменти економічного відновлення та розвитку. *Децентралізація*. 2024. URL: <https://decentralization.ua/news/17371>
2. Бюджетний кодекс України : від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
3. Податковий кодекс України : від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2755-17#Text>
4. Демченко О. П. Фінансові інструменти розвитку територіальних громад. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 27. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-6>
5. Державний веб-портал бюджету для громадян. open budget. 2024. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення 12 квітня, 2024)
6. Закон України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

Рис. 5. Бюджетні програми підтримки економічного відновлення регіонів на 2024 р. [1]

7. Інструменти економічного розвитку територій. URL: https://ppv.net.ua/uploads/work_attachments/Local_Economic_Development_Toolkit-UA.pdf
8. Подзізей О. О., Коробчук Т. І. Фінансове забезпечення відновлення конкурентоспроможності територіальних громад в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-11>
9. Місцевий економічний розвиток: моделі, ресурси та інструменти фінансування : практичний посібник / Балдич Н., Гринчук Н., Ходько Н. та ін. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/602/PLEDDG_LED_Finance_Guide_Part_2.pdf
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки» : від 05.08.2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-p#Text>
11. Боярчук Т. Росія завдала збитків інфраструктурі України на майже 155 млрд. доларів. *LB.ua*. 12.02.2024. URL: <http://surl.li/skqvi>
12. Riabushka L., Dekhtiar N., Fedchenko V. Financial Autonomy of Local Self-Government: Analysis and Assessing. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія «Економіка та управління»*. 2024. № 11. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-11-08-04>
13. Цимбалюк І. О., Павліха Н. В., Корнелюк О. А. Місцеві бюджети як основа фінансової самостійності та конкурентоспроможності територій. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-107>

REFERENCES

- “Biudzhetni instrumenty ekonomichnoho vidnovlennia ta rozvytku” [Budget Tools of Economic Recovery and Development]. *Detsentralizatsiia*. 2024. <https://decentralization.ua/news/17371>
- Baldych, N. et al. “Mistsevyi ekonomichni rozvytok: modeli, resursy ta instrumenty finansuvannia” [Local Economic Development: Models, Resources and Financing Tools]. https://decentralization.ua/uploads/library/file/602/PLEDDG_LED_Finance_Guide_Part_2.pdf
- Boiarchuk, T. “Rosiiia zavdala zbytkiv infrastrukturi Ukrainy na maizhe 155 mlrd. dolariv” [Russia Caused Almost 155 Billion Dollars Worth of Damage to Ukraine's Infrastructure]. *LB.ua*. February 12, 2024. <http://surl.li/skqvi>
- Demchenko, O. P. “Fiansovi instrumenty rozvytku terytorialnykh hromad” [Financial Instruments of the Development of Territorial Communities]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 27 (2021). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-6>
- Derzhavnyi veb-portal biudzhetu dlia hromadian. open budget*. 2024. <https://openbudget.gov.ua/>
- “Instrumenty ekonomichnoho rozvytku terytorii” [Tools of Economic Development of Territories]. https://ppv.net.ua/uploads/work_attachments/Local_Economic_Development_Toolkit-UA.pdf
- [Legal Act of Ukraine] (2010). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2755-17#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2010). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

[Legal Act of Ukraine] (2020). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#Text>
Podzizei, O. O., and Korobchuk, T. I. "Finansove zabezpechennia vidnovlennia konkurentospromozhnosti terytorialnykh hromad v Ukraini" [Financial Support for Restoration of Competitiveness of Territorial Communities in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 48 (2023).
DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-11>
Riabushka, L., Dekhtiar, N., and Fedchenko, V. "Financial Autonomy of Local Self-Government: Analysis and

Assessing". *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya «Ekonomika ta upravlinnia»*, no. 11 (2024).
DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-11-08-04>
Tsymbaliuk, I. O., Pavlikha, N. V., and Korneliuk, O. A. "Mistsevi biudzhety yak osnova finansovoi samostinosti ta konkurentospromozhnosti terytorii" [Local Budgets as the Basis for Financial Autonomy and Territorial Competitiveness]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 55 (2023).
DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-107>

УДК 336.14.2
JEL: H71; H72; O20; O40
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-4-221-229>

ФІНАНSOVA СПРОМОЖНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

©2024 ПАСІЧНИЙ М. Д., ОБУХОВ Р. О.

УДК 336.14.2
JEL: H71; H72; O20; O40

Пасічний М. Д., Обухов Р. О. Фінансова спроможність територіальних громад у контексті забезпечення соціально-економічного розвитку

Метою статті є визначення економічної сутності фінансової спроможності територіальних громад і з'ясування її ролі в забезпеченні соціально-економічного розвитку. У статті розглянуто підходи до економічної сутності фінансової спроможності територіальних громад. Авторами розкрито сутність даної економічної категорії як здатності територіальної громади формувати обсяг бюджетних доходів, який є достатнім і адекватним видатковій частині бюджету, з якого фінансується визначений законодавством перелік суспільних благ і послуг, що відповідають закріпленим загальнонаціональним стандартам і критеріям, а також сприяти процесам соціально-економічного розвитку громади. Розглянуто структуру фінансових ресурсів територіальної громади. Визначено, що саме місцеві податки і збори забезпечують фінансову автономію органів місцевого самоврядування (ОМС). Обґрунтовано потребу посилення фіскальної стійкості бюджетів територіальних громад як елементу забезпечення їх фінансової спроможності. Одним із напрямів реалізації зазначеного є підвищення фіскальної значущості податку на майно шляхом удосконалення механізму його адміністрування. Виявлено основні детермінанти забезпечення соціально-економічного розвитку територій, чільне місце серед яких належить фінансовим інструментам. Досліджено взаємозв'язок фінансової спроможності територіальних громад і цілей сталого розвитку (ЦСР), яких можна досягнути на локальному рівні. За допомогою діаграми Ісікави виокремлено заходи досягнення 8 ЦСР (Гідна праця та економічне зростання), у тому числі щодо стимулювання зайнятості населення, забезпечення стійкого зростання валового регіонального продукту, підвищення ефективності виробництва та формування фінансових можливостей для економічної самореалізації у взаємозв'язку з фінансовою спроможністю територіальної громади. Зазначено, що використання фінансових преференцій з метою стимулювання економічної активності в територіальній громаді може певним чином знизити її фінансову спроможність у поточному періоді, проте спрямовано на її збільшення в середньо- та довгостроковому періодах і зміцнює фіскальну стійкість місцевих бюджетів.

Ключові слова: фінансова спроможність, територіальні громади, місцеві бюджети, соціально-економічний розвиток.

Рис.: 1. **Бібл.:** 16.

Пасічний Микола Дмитрович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, Державний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: m.pasichnyi@knu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7663-776X>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/AAC-1623-2021>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57199191736>

Обухов Руслан Олександрович – аспірант кафедри фінансів, Державний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: r.obukhov@knu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-5054-7211>

UDC 336.14.2
JEL: H71; H72; O20; O40

Pasichnyi M. D., Obuhov R. O. Financial Capacity of Territorial Communities in the Context of Ensuring the Socioeconomic Development

The aim of the article is to determine the economic essence of the financial capacity of territorial communities and to clarify its role in ensuring social and economic development. The article discusses approaches to the economic essence of the financial capacity of territorial communities. The authors disclose the essence of this economic category as the ability of a territorial community to form the amount of budget revenues, which is sufficient and adequate to the expenditure part of the